

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

**ZACHRAŇME
LESY**

Zdravé přírodní
lesy nevyrostou na
vyprahlých holinách
a z umělých sazenic.

PLÁN PRO ZDRAVÉ LESY

Systematický návrh, jak zajistit, aby české lesy
již nebyly nejvíce nemocné z celé Evropy

www.zachranmelesy.cz

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

**ZACHRAŇME
LESY**

Spolufinancováno
Evropskou unií

Návrhy na změnu zákonů, vyhlášek, dotací a způsobu hospodaření ve státních lesích zpracované na základě konzultací s více než 30 lesníky, vědci a výzkumníky.

Spolufinancováno Evropskou unií v rámci projektu TF PROTEUS. Obsažené názory a stanoviska jsou pouze názory a stanoviska autora (autorů) a nemusí odrážet názory a stanoviska Evropské unie nebo Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu. Evropská unie ani orgán poskytující grant za ně nemohou nést odpovědnost.

Potřebují vůbec naše lesy zachránit?

V roce 2018 jsme spolu s lesníky a vědci přinesli komplexní návrh, aby probíhající rozpad uměle vysazených lesů opět nevedl k vysazování stejnověkých monokultur, ale abychom měli návod, jak postupně dojít k pestrým a odolnějším lesům. Ten zlomový moment je tady.

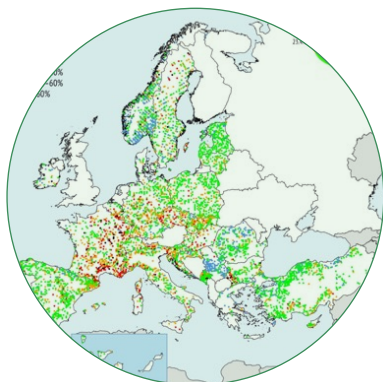
Je zřejmé, že vědecké predikce, které před deseti lety předvíдалy konec smrkových plantáží, se nemýlily – smrkové monokultury se dnes rozpadají po celé republice. Zároveň ale máme stále možnost připravit se na další nadcházející změny krajiny a přírody.

Ministerská konference na ochranu lesů v Evropě vypracovala v týmu 36 mezinárodních expertů srovnání nazvané *Stav evropských lesů*. Tato studie ukazuje, v jak neblahé zdravotní kondici jsou lesy, o nichž se zpívá dokonce i v naší státní hymně.

Ztráta jehličí a listů

Aktuální data ukazují, že ze třiceti zemí, kde měření probíhá, je zdravotní stav stromů dlouhodobě nejhorší v České republice a ve Francii.

Problémy koruny stromů souvisejí s odumíráním kořenů, snížením přírůstu i úhynem stromů.

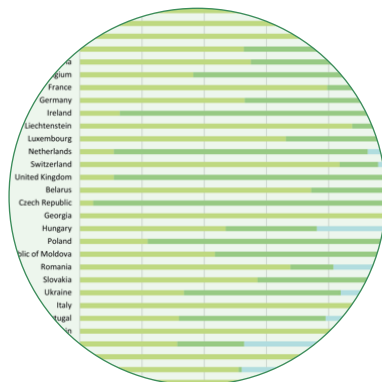
Průměrná defoliace, 2021

Zdroj: ICP Forests,
www.icp-forests.org

Umělá výsadba

Česká republika dosahuje v Evropě zcela nejvyššího podílu 95 % uměle vysazených lesů.

Více než 60 % uměle vysazených lesů je jen v sedmi dalších evropských zemích a průměrně je v Evropě uměle zalesňováno jen 29 % lesní půdy. Naopak celých 143 milionů hektarů evropských lesů vzniká přirozenou obnovou a zarůstáním.

Rozsah lesa dle jeho původu, 2015

Zdroj: State of Europe's Forests, str. 115, www.foresteurope.org

Dopad síry na lesy

Depozice síry v severní části České republiky jsou nadále vyšší než jinde v Evropě.

Síra násobí koncentrace přízemního ozonu, okyseluje lesní prostředí, snižuje dostupnost živin a vede k chřadnutí kořenů. Přízemní ozon navíc poškozují listy i jehličí.

Depozice síry, 2016

Zdroj: State of Europe's Forests, str. 54, www.foresteurope.org

Jinými slovy, české lesy jsou dlouhodobě jedny z nejvíce nemocných v celé Evropě. Za 30 let od revoluce jsme se nezbavili okyselení půd v severních Čechách a nevhodně pěstované monokultury špatně prospívají. Rekordně špatný stav lesů způsobuje také to, že téměř nevyužíváme přirozené obnovy lesů. Téměř výhradně vysazované stromy jsou náchylné k usychání i okusu od přemnožené zvěře.

Z těchto důvodů předkládáme *Plán pro zdravé lesy*, který představuje změny nutné k tomu, abychom krajinu připravili na další oteplování a udrželi ji dlouhodobě ekologicky i hospodářsky vyváženou. Plán jsme připravili ve spolupráci s třemi desítkami lesníků, vědců a odborníků z mnoha českých univerzit a do jeho úprav se zapojily další desítky lidí. Věříme proto, že představuje nejen realistickou, ale i vyváženou budoucnost pro české lesy, která zohledňuje hospodářské, ekologické i společenské cíle jejich pěstování.

Nesmíme nynější příležitost ztratit tím, že budeme na rozpálené holiny bez rozmyslu a za vysoké částky nadále vysazovat další neodolné lesy, či dokonce smrkové monokultury. Jednoduše potřebujeme plán pro zdravé lesy.

Co v publikaci najdete

Systematicky jsme sestavili přehled všech návrhů, které jsou zapotřebí, abychom dosáhli pestrých a odolných lesů. Návrhy je možné rozdělit na změny zákonů a vyhlášek, na změny hospodaření ve státních lesích a na změny v lesnických dotacích. Pro snazší orientaci naleznete u každého navrhovaného opatření přehledné označení.

Priorita

- Má nejvyšší urgenci.
- Je potřeba zajistit hned po neurgentnějších bodech.
- Vyžaduje změnu, jakmile k ní bude příležitost.

Je možné začít hned

- Typicky například zákon.
- Typicky například vyhláška, která na zákon navazuje.

Hlavní druhy přínosu

- Obnova lesů | Rychlá, umělá a monotónní obnova lesů nadělá více škody než užítku.
- Pro zdraví a proti suchu | Lesy nám přinášejí užitek, který se penězi nedá nahradit.
- Zjednodušení hospodaření | Lesníci chtějí chránit přírodu, když k tomu dostanou příležitost.
- Pohlcení uhlíku | Krajina, která tě pohltí. Naše emise patří naší zemi.
- Divoká příroda | Potřebujeme divokost. Protože v každém srdci je kus divočiny.
- Ochrana bez výjimek | Rezervace má přednost. Aby se příroda nechránila jen na papíře.
- Přírodní rovnováha | O kus lepší lesy díky vyvážení zájmů myslivců a lesníků.
- Biodiverzita | Odolnost je tam, kde je pestrá příroda.

Přehled návrhů

Norma	Název	Číslo stránky	Priorita	Je možné začít hned	Přínos	Sekundární přínos	Terciární přínos
Myslivecký zákon	1. Omezením poškozování lesů umožnit jejich obnovu	9	!!!	✓	🌿	🔧	⚖️
	2. Posílit práva vlastníků pozemků	9	!!!	✓	🌿	🔧	⚖️
	3. Chov invazivního asijského jelena siky jen v oborách	9	!!!	✓	🔧	⚖️	🦋
	4. Umožnit snížení stavů odlovem nemocné zvěře	9	!	✓	🔧	⚖️	
	5. Zavést stanoviska k míře lovu v honitbách	10	!	✓	🔧	⚖️	
	6. Chráněné druhy nemají být „obhospodařované“	10	!	✓	🔧	🛡️	🦋
Vyhláška č. 55 zákona o myslivosti	7. Škody způsobené zvěří vypočítávat objektivně	10	!!	✓	🔧	⚖️	
Lesní zákon	8. Posílit přirozenou druhovou skladbu	12	!!	✓	🌿	🛒	🦋
	9. Zrušit lhůty bránící přirozené obnově	12	!!!	✓	🌿	🔧	🦋
	10. Zmenšit holoseče	12	!!	✓	🌿	🛒	🦋
	11. Omezit celoplošné frézování a štěpkování	13	!!	✓	🌿	🛒	🦋
	12. Zrovnoprávnit lesy různého věkového složení	13	!	✓	🔧	🦋	🛒
	13. Uspadnit hospodaření, a to i historickými způsoby	13	!	✓	🔧	🦋	
	14. Nenutit vlastníky pěstovat husté lesy	15	!!!	✓	🌿	🔧	🦋
	15. Účelně bránit kalamitám v hospodářských lesích	15	!!!	✓	🔧	🛡️	🛒
	16. Umožnit ponechání lesa samovolnému vývoji	15	!	✓	🏭	🐾	🦋
	Vyhlášky zákona o lesích	17. Ponechat potřebné množství stromů a zbytků k zetlení	16	!	✓	🏭	🔧
Vyhláška č. 101 zákona o lesích	18. Při kalamitách upřednostnit účinné zásahy	16	!!	✗	🏭	🔧	🛡️
Vyhláška č. 101 zákona o lesích	19. Umožnit vlastníkům lesů nekácet mrtvé stromy	17	!	✓	🏭	🔧	🌿
Vyhláška č. 298 zákona o lesích	20. Kácet, když je to přínosné	17	!!	✗	🏭	🦋	🔧
	21. Určit maximální podíl nepůvodních a rizikových dřevin	17	!!	✗	🌿	🛒	🦋
	22. Omezit rizikové dřeviny	18	!!	✗	🌿	🐾	🦋

Norma	Název	Číslo stránky	Priorita	Je možné začít hned	Přínos	Sekundární přínos	Terciární přínos
Vyhláška č. 298 zákona o lesích	23. Chránit prameniště a lesy zadržující vláhu	18	!!	✗	👜	🦋	🛡️
	24. Zrušit jednotný věk lesa jako parametr	18	!	✗	👜	🦋	👜
	25. Umožnit hospodaření bez zbytečných výjimek	18	!	✗	👜	🦋	
Vyhláška č. 456 zákona o lesích	26. Umožnit věkově pestré a světlé lesy	19	!	✗	🍃	👜	🦋
Vyhláška č. 84 zákona o lesích	27. Inventura pestrých a bohatých lesů	19	!	✗	👜	👜	🦋
Zákon o ochraně přírody a krajiny	28. Zamezit vykácení nejceněnějších a nejstarších porostů	20	!!!	✓	🏭	🛡️	🐾
	29. Sjednotit plánování postupu v chráněných územích	20	!!	✓	👜	🛡️	🐾
	30. Definovat ponechání území samovolnému vývoji	21	!	✓	🏭	🐾	🛡️
Další normy	31. Vyhláška o ochraně významných krajinných prvků	21	!	✓	👜	🛡️	🦋
	32. Metodicky sladit stanoviska k hospodářským plánům	21	!!	✗	👜	🦋	🛡️
	33. Nekácet území s chráněným lesem	21	!!!	✓	🏭	🛡️	🐾
Vyhláška o stabilizaci vodního zákona	34. Podpořit schopnost lesů zadržovat v krajině vodu	23	!	✗	👜	🦋	
	35. Propracovat vizi pro návrat vody do lesa	23	!	✗	👜	🦋	
Vyhláška č. 178 vodního zákona	36. Podpořit pestrost v tocích padlými kmeny a větvemi	23	!	✓	👜	🏭	🦋
Norma lesnickotechnických meliorací	37. Pravidla pro odvodnění a revitalizace toků	24	!!	✓	👜	🐾	🏭
Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu	38. Pěstovat dohromady plodiny a stromy	25	!	✓	👜	👜	🏭
Změna zadání pro s. p. LČR	39. Státní lesy mají sloužit všem	26	!!	✓	👜	🦋	🏭
	40. Programové prohlášení vlády a Lesy ČR	26	!!!	✓	👜	🍃	🐾
	41. Odklad mýtních těžeb pro zadržení uhlíku	27	!!!	✓	🏭	🦋	
	42. Šetrnost ve státních lesích i v obchodování se dřevem	27	!	✓	👜	🍃	🐾
Dotace zprostředkované MZe	43. Dotace mají podporovat to, co je třeba	28	!!!	✓	👜	🍃	🦋

Myslivecký zákon

Zákon o myslivosti prodělal řadu proměn. Díky kampani Zachraňme lesy se do něj v roce 2019 propsalo, že se myslivecké hospodaření má řídit tím, aby přikrmovaná zvěř nadměrně nepoškozovala les. Už v tom samém volebním období ale poslanci své rozhodnutí zase zrušili. Je nemyslitelné, aby lesy i lesníci, kteří do péče o porosty směřují miliardy korun, těmito penězi fakticky krmili zvěř, a dopláceli tak na nevyvážený systém, kde jejich zájmy, ale ani zájem veřejnosti na zdravých lesích nejsou zohledněné. Souběžně se zákonem o myslivosti je třeba upravit i vyhlášku 553/2004 Sb., o podmínkách, vzoru a bližších pokynech vypracování plánu mysliveckého hospodaření v honitbě.

1. Omezením poškozování lesů umožnit jejich obnovu

Myslivecký zákon

Co?

Zavést účinný způsob ochrany lesů a polí před nadměrnými škodami způsobenými zvěří.

Jak?

V zákoně o myslivosti odvozovat plán lovu zvěře výhradně od míry škod na lesních porostech a zemědělských plodinách. Následně vyhláškou určit, co jsou nepřiměřené škody, zavést účinnou kontrolu lovu, upřesnit definici nevratného poškození stromů a opravit reprodukční koeficienty zvěře.

Proč?

Poškození mladých stromků zvěří patří k hlavním příčinám špatného stavu našich lesů. Dle inventarizace škod je na polovině území republiky zničeno či vážně poškozeno 75 % mladých listnáčů a jedlí a na čtvrtině území republiky jsou zničeny či vážně poškozené téměř všechny. Poškozování je posilované přikrmováním zvěře, které neúměrně zvyšuje stavy zvěře. Současný zákon totiž umožňuje myslivcům a nájemcům honiteb lesní zvěř „chovat“ téměř jako ve chlévě. Její počty jsou mnohokrát vyšší, než kolik by lesy bez navážených tun krmení samy uživily. Přikrmování je třeba výrazně omezit a v chráněných územích zakázat.

Úprava plánování lovu musí nastolit rovnováhu mezi lesem a zvěří. Je třeba nastavit pravidla, aby v případě nedostatku nepoškozených mladých stromků bylo v lese třeba i více zvěře než dnes, kdy ve smrkových monokulturách nemá dostatek potravy. Pokud však bude nadměrné množství stromků poškozených, lov se dočasně zvýší. Nastavení únosné míry poškození lze navázat na okus terminálu do výšky 1,3 metru nebo využít švýcarská či saská kritéria únosné míry poškození.

2. Posílit práva vlastníků pozemků

Myslivecký zákon

Co?

Zajistit, aby i menší vlastníci lesa mohli ovlivnit, na kolik jim jejich úsilí o obnovu ničí přemnožená zvěř.

Jak?

V zákoně o myslivosti zmenšit minimální výměru honiteb a umožnit vlastníkům lovit na jejich pozemcích.

Proč?

Je potřeba více sjednotit zemědělské a lesní hospodaření s mysliveckým, které je od nich odtržené. Menší vlastníci nemohou dle současného zákona sami myslivecky hospodařit a státní podnik většinu honiteb pronajímá. Nájemci honiteb pak často usilují o co nejvyšší stavy zvěře bez ohledu na stav lesa či škody na zemědělských plodinách.

3. Chov invazivního asijského jelena siky jen v oborách

Myslivecký zákon

Co?

Chovat invazivně se šířícího jelena siky, který se kříží s původními druhy, výhradně v oborách.

Jak?

Stanovit zákaz chovu jelena siky ve volné přírodě a přesunout jeho chov výhradně do obor.

Proč?

Problémy s přemnoženou spárkatou zvěří významně komplikuje tento rychle se šířící asijský druh jelena, který výrazněji poškozují lesy. Jelen sika se navíc kříží s jelenem evropským, a tím ohrožuje jeho zachování jako našeho původního druhu.

4. Umožnit snížení stavů odlovem nemocné zvěře

Myslivecký zákon

Co?

Uspadnit snižování stavů spárkaté zvěře umožněním odlovu nemocné či slabé zvěře.

Jak?

V zákoně o myslivosti zrušit zákaz odlovu zvěře v odchyťových zařízeních.

Proč?

Ačkoliv proti odlovu zvěře v odchyťových zařízeních panuje velký odpor mezi myslivci, kteří jej vnímají jako porušení mysliveckých tradic, je to způsob mnohem prospěšnější, účinnější a humánnější než způsoby lovu na čekané, na náhánkách či nátlačkách. Umožňuje totiž vybrat a odlovit přednostně slabší či nemocné kusy zvěře a výrazně snižuje riziko jejich utrpení, ke kterému dochází při postřelení v pohybu a většinou za soumraku.

5. Zavést stanoviska k míře lovu v honitbách

Myslivecký zákon

Co?

Zavést závazná stanoviska pro každou honitbu ve zvláště chráněných územích.

Jak?

V zákoně o myslivosti do § 36 zanést ustanovení, že v jednotlivých honitbách ve zvláště chráněných územích vydává orgán ochrany přírody závazné stanovisko k výši plánu lovu.

Proč?

Ve zvláště chráněných územích, nejcennějších přírodních enklávách, musí mít rozhodnutí orgánu ochrany přírody rozhodující vliv na početnost a druhové složení zvěře. Převažuje tu zájem ochrany přírody, a tak nepostačuje dosavadní vyjádření orgánu ochrany přírody k plánu lovu, jelikož toto nemá žádný vliv na skutečné stavy zvěře.

6. Chráněné druhy nemají být „obhospodařované“

Myslivecký zákon

Co?

Potvrdit, že příkrmováním, odstřelem ani jinou mysliveckou péčí nelze ovlivňovat chráněná zvířata.

Jak?

V mysliveckém zákoně ze seznamu zvěře vypustit chráněné a ohrožené druhy.

Proč?

Zákon o myslivosti obsahuje výčet chráněných druhů, které již dávno není možné lovit, jako jsou například tetřev, poštolka nebo rys. Jejich

udržování v seznamu zvěře ale vytváří pomyslný nárok myslivců na rozhodování o jejich osudu, čímž někteří ospravedlňují i ilegální lov. Uvedení chráněných druhů v mysliveckém zákoně navíc komplikuje v případě jejich poranění převoz do záchranných stanic – občané, kteří poraněnou zvěř najdou a namísto přivolání mysliveckého hospodáře ji rovnou odevzdají záchranné stanici, jsou absurdně označováni za pytláky. Celoevropsky ohrožené kachny poláka velkého a poláka chocholačku myslivecký zákon dokonce umožňuje lovit.

 Vyhláška 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích

7. Škody způsobené zvěří vypočítávat objektivně

Myslivecký zákon

Co?

Stanovit výpočet škod způsobených zvěří tak, aby nebyl podhodnocený.

Jak?

Ve vyhlášce 55/1999 Sb. zákona o myslivosti upravit výpočet škod na lesích tak, aby vyčísloval skutečnou výši škod.

Proč?

Způsob výpočtu škod na lesích stanovený vyhláškou je zastaralý, v reálných podmínkách zcela nedosahuje výše skutečných škod a nepočítá s náklady vlastníků na zamezení těmito škodám. Postup výpočtu by měl být řešený v samostatné metodické úpravě a zahrnovat například biostatistické modelování, růstové podmínky lesa, ověřené kmenové stavy zvěře a lépe stanovené reprodukční koeficienty.

Lesní zákon

Abychom měli lesy odolné a pestré, potřebujeme zcela nový lesní zákon, který nahradí nedostatečnou novelu z roku 2019 a v základu zrovnoprávní všechny typy hospodaření v lese. Zákon, který vrátí vodu do lesa, omezí vznik holin a vlastníkům usnadní péči o les dle místních potřeb. Zákon, který podpoří biodiverzitu – některá místa je třeba ponechat divoké přírodě, jinde zase podpořit pestrost hmyzu a bylin tím, že se les bude často prosvětlovat. Protože není možné čekat na nový lesní zákon, je v prvním kroku nutná rychlá novela stávajícího.

8. Posílit přirozenou druhovou skladbu

Lesní zákon

Co?

Potřebujeme lesy založené na dřevinách, jež se na daném stanovišti vyskytují přirozeně, a jen s minimem rizikových dřevin.

Jak?

Lesní zákon ustanoví povinnost obnovovat lesy převážně dřevinami přirozené druhové skladby, s kterými se bude zacházet tak, jako se dosud zacházelo s hlavními dřevinami. Zákon zároveň zmocní k vydání vyhlášky, která pro jednotlivá stanoviště, respektive soubory lesních typů stanoví maximální podíl nepřirozených a rizikových dřevin.

Proč?

Obnova lesů dřevinami, které nesnášejí oteplení v 21. století, je základem plošného hynutí lesů. Aby znovu nevznikaly rozsáhlé monokultury, požaduje lesní zákon při obnově lesů vysazovat meliorační a zpevňující dřeviny. Jejich podíl stanovuje vyhláška č. 298/2018 Sb. stále nedostatečně a vysoké podíly smrku jsou nadále vysazovány ve středních polohách a na pahorkatinách, kde nyní plošně hyne.

Úprava lesního zákona by měla dosavadní systém obrátit: hlavními dřevinami by byly druhy, které by na daném místě rostly, a pro jednotlivá stanoviště je třeba určit nepřirozené a rizikové druhy stromů, jejichž podíly by specifikovala novela vyhlášky č. 298/2018 Sb. Vlastníci tak budou omezeni pouze povinnostmi nepřekročit bezpečný podíl stanovištně nepřirozených a rizikových dřevin. Některé nepůvodní dřeviny by pak bylo vhodné pro lesnické využití zcela zakázat.

9. Zrušit lhůty bránící přirozené obnově

Lesní zákon

Co?

Umožnit přirozenou obnovu tím, že se zruší nesmyslné lhůty na zalesnění a zajištění lesa.

Jak?

V lesním zákoně vypustit povinnost do 2 let vytěženou plochu zalesnit a do 7 let novou lesní kulturou zajistit vytěžený porost.

Proč?

Lesy přirozeně vyrůstající ze semen jsou mnohem odolnější než lesy z uměle vysazených sazenic předpěstovaných ve školkách. Přirozené zmlazování lesa je založené na přírodním výběru, takže z množství malých semenáčků zůstanou jen ty nejlépe přizpůsobené místním podmínkám. Dokonce i smrkové porosty vzniklé z přirozeného zmlazení jsou většinou vitální, zatímco uměle vysazené smrky chřadnou. Nespěchat s umělým zalesněním se tedy vyplatí. Dostatek času pro plné využití přirozené obnovy přípravnými dřevinami i dřevinami přirozené druhové skladby zajistí skupinovitou různověkost, a zůstanou-li i světlé úseky bez stromů, vytvoří se zachytné místo pro mizející světlomilné druhy rostlin a hmyzu, a tím se zvýší odolnost lesa. V mezerách může les vznikat postupně i desítky let a nikdy pak v případě kalamity nevzniknou velké holiny, jaké známe dnes.

Případně lze stanovit pojistku, že nedejde-li do 20 let od vytěžení porostu k přirozené obnově na 70 % plochy, která je zároveň větší než 0,3 hektaru, musí ji vlastník zalesnit tak, aby na ní rostlo nejméně 1 000 stromků na každém hektaru. Vlastník pochopitelně může stromy dosadit i dřívě, ale zákon by ho k tomu neměl nutit. Pochopitelně je třeba zachovat zákaz provádět plošně navazující holosečné těžby, dokud není původní holina zalesněná a zajištěná. Nyní jsou lhůty prodloužené dočasným opatřením obecné povahy, strategicky se lesnický sektor ale řídí dle znění zákona.

10. Zmenšit holoseče

Lesní zákon

Co?

Zmenšit holoseče, a tím ochránit půdu, která dává vyrůst odolným lesům.

Jak?

V lesním zákoně omezit holoseče při úmyslné těžbě. Hospodařit v zásadě bez holosečí; použití holoseče na ploše nad 0,3 hektaru umožnit jen v porostech geneticky nepůvodních dřevin, v porostech převážně ekologicky či klimaticky rizikových dřevin a u nízkých lesů, jinde jen v odůvodněných případech a po schválení orgánu státní správy lesa.

Proč?

Při jednorázovém smýcení všech stromů na daném místě dojde k odclonění lesní půdy. Obnažená půda je pak nejméně následující dva

roky vystavena degradaci přímým svitem, vysokými teplotami a deštěm. Půdní humus mineralizuje a rozpadá se půdní struktura schopná zadržovat vodu, odumírá velká část půdních organismů a odplavují se živiny. Při celoplošné přípravě půdy navíc štěpkovací nebo talířová fréza rozmělní pařezy i další zbytky a vzniklý mulč následně podporuje růst kopřiv, ostružin i mnohých invazních druhů.

Změna teplotního režimu ovlivňuje i přilehlé porostní stěny, které urychleně hynou. Lesy vypěstované na holinách snadněji podléhají kalamitám. Státní podnik Lesy ČR navíc uvádí, že ke kácení holin větších než 0,3 hektaru přistupuje spíše výjimečně. Tuto možnost výjimky pro větší holiny ve zdůvodněných případech navrhuje v zákoně zachovat.

11. Omezit celoplošné frézování a štěpkování

Lesní zákon

Co?

Omezit či vyloučit přípravu půdy frézováním a štěpkováním.

Jak?

V hospodářských lesích frézování a štěpkování omezit a zcela jej vyloučit z biologicky hodnotných oblastí a lesů, jejichž funkcí by měla být ochrana biodiverzity.

Proč?

Až na ochranářsky zdůvodněné výjimky je plošná příprava půdy nepřipustná na místech, kde je stanovený jakýkoli stupeň ochrany. Frézování či štěpkování přesto na lesních pasekách nadále odstraňuje keře i celé kmínky a rozsekává půdu až do hloubky 30 cm. Zásah snižuje pestrost hmyzích společenstev a likviduje plazy, obojživelníky i drobné savce. Drť z kořenů, pařezů i přítomných živočichů se zapraví do půdy a zvyšuje v ní množství dusíku a fosforu.

V lesích se snižuje zásoba mrtvého dřeva a na takto upraveném stanovišti následně převládá jen pár expanzivních či invazních druhů. Rozrůstají se kopřivy či třtina a v kombinaci s narušením těžkou technikou se šíří křídlatky či netýkavky žláznaté. Ničí se místa vývoje zvláště chráněných a ohrožených druhů živočichů. Tradiční lesní paseka přitom může být pestré stanoviště s pařezy, klestím, keři, bylami či ještěrkami.

12. Zrovnoprávnit lesy různého věkového složení

Lesní zákon

Co?

Zrušit překážky pro pěstování bohatě strukturovaných a výběrných lesů, které nemají jednotný věk.

Jak?

V lesním zákoně upravit ustanovení, která pracují pouze s lesem věkových tříd a používají jako základní veličinu věk stromů.

Proč?

Současný lesní zákon počítá se šablonovitým hospodařením ve stejnověkových lesích, které se v krátké době smýtí a zase obnoví, takže i nové porosty jsou téměř stejnověké. Na odkrytých porostních stěnách se jehlice nejsou schopny přizpůsobit přebytku světla a opadávají. Různověké lesy s bohatou prostorovou strukturou, v nichž se těží jen skupinky stromů nebo jednotlivé stromy, jsou výrazně odolnější, mají vyšší biodiverzitu a většinou jsou i hospodářsky produktivnější.

Pro hospodářské plánování není v takových lesích použitelný údaj o jednotném věku stromů, na němž je postaven současný lesní zákon. Je proto nezbytné použít i jiné vhodné ukazatele, aby došlo k zrovnoprávnění různých způsobů hospodaření a zařízení lesů. Do decenálních i dlouhodobých oblastních plánů rozvoje lesů by se měly zabudovat nepasečné způsoby hospodaření a jako podklad by se měly více využívat geobotanické rekonstrukční mapy vegetace.

13. Usnadnit hospodaření, a to i historickými způsoby

Lesní zákon

Co?

Usnadnit tradiční pěstování pařezin a středních lesů a umožnit rozmanité hospodaření potřebné pro ochranu přírody.

Jak?

V lesním zákoně je nutné definovat nízký, střední a vysoký tvar lesa. V nízkém lese a dalších odůvodněných případech má přítom orgán státní správy lesa udělit výjimku ze stanovené šířky holé seče a v lesích zvláštního určení má schválit odchýlné postupy také z podnětu orgánu ochrany přírody. Je třeba upravit ustanovení o zákazu pastvy či

hrabání steliva a umožnit řízené maloplošné vypalování za účelem obnovy lesa.

Proč?

V nízkých lesích se stromy nesázejí, ale nechávají se vyrůstat z pařezů jako výmladky, které se po několika letech využívají obvykle na palivo. Střední lesy tvoří zčásti vysoké stromy vzrostlé ze semen či sazenic, mezi nimiž roste vegetativně vzniklý podrost. Takové lesy se hodí na některá stanoviště nižších poloh, do niv potoků a řek a mnohde jsou řešením krize stejnověkých monokultur. Díky kořenovému systému starých stromů jsou vegetativní výmladky odolnější proti suchu.

Dokud se v lesích plošně pásli dobytek a hrabalo se stelivo, nadměrně je to poškozovalo. Při nižší intenzitě to však mělo kladné dopady – dobytek nahradil pratury, udržoval lesy světlejší, a tím pomáhal světlomilným druhům, které jinak nejsou schopny přežít. Hrabání steliva může odstraňovat přebytečný dusík, jenž vede k šíření expanzivních druhů rostlin a ústupu těch vzácnějších, konkurenčně slabých. Občasné malé požáry startují bohatou obnovu lesů a část uhlíku ukládají do půdy. Tyto způsoby uvádíme jen jako příklady specifických způsobů správy potřebné pro zachování vzácných druhů v některých chráněných územích. Lesní zákon by je proto neměl paušálně zakazovat, ale jen smysluplně omezit.

14. Nenutit vlastníky pěstovat husté lesy

Lesní zákon

Co?

Vlastník by měl mít možnost svobodně se rozhodnout, jak hustý les bude pěstovat.

Jak?

Z lesního zákona vypustit omezení týkající se minimální míry zakmenění.

Proč?

Ukazatel zakmenění uvádí poměr skutečné produkce k produkci ideální. Ta ovšem byla odvozena s myšlenkou stabilních výnosů stejnověkých lesů za stabilního klimatu, zatímco při současné změně přírodních podmínek není účelně definovaný a dobře použitelný. Povinnost stálého vysokého zakmenění nezohledňuje ekologické a společenské cíle lesů. Při obnově či přestavbě lesa na bohatě strukturovaný les je potřebné výrazně snížit zakmenění. Vznikne tak dočasně řídkší, prosvětlený les, který umožní nastartovat přirozené zmlazování porostu.

Lesy s nižším zakmeněním jsou také důležité pro lesní biodiverzitu. Povinnost vysokého zakmenění brání v managementu druhové ochrany. Navíc není možné, aby stát neoprávněně bránil vlastníkům podpořit odolnost jejich lesa vůči oteplování a nařizoval pěstovat hustý les i v nevyhovujících podmínkách. Aby se zabránilo vzniku holin, je vhodné uvést odpovídající spon a minimální počet stromů na hektar.

15. Účelně bránit kalamitám v hospodářských lesích

Lesní zákon

Co?

Účelně a operativně směřovat těžební kapacity při velkých kalamitách.

Jak?

V lesním zákoně zavést pro období kalamit operativní rozhodování a umožnit nezasahovat v místech, kde zásahy nejsou efektivní. Řešení, která přinesla předchozí novela lesního zákona, jež umožnila odchylný postup opatřením obecné povahy Ministerstva zemědělství, tento účel nenaplnila. Podrobnější postup by měla stanovit novela vyhlášky č. 101/1996 Sb.

Proč?

Zákon uvádí povinnost „přednostně zpracovat těžbu nahodilou“, což není jen „zásah proti škůdcům“, ale i další těžba odumřelých a odumírajících stromů, například stromů, které už kůrvec opustil. Pro případy kalamit, kdy chybí kapacita na včasné zásahy, je třeba upravit povinnost přednostně zpracovat nahodilou těžbu.

Tehdy je třeba soustředit zásahy do míst, kde jsou nejúčinnější, například z hlediska zabránění šíření kůrvice do zdravých lesů. Naopak v oblastech, v nichž je efektivita nižší, a v chráněných územích od zásahů upustit. Měl by být zároveň vypuštěn termín „škoda“, protože mrtvé dřevo, které hostí vyšší diverzitu, by mělo v lesích zůstat. Problémem je pouze případné související ohrožení zdraví či majetku.

16. Umožnit ponechání lesa samovolnému vývoji

Lesní zákon

Co?

Umožnit vlastníkům ponechat porosty samovolnému vývoji.

Jak?

V zákoně o lesích při zajištění ochrany okolních hospodářských lesů zjednodušit vlastníkům ponechání lesů jejich vývoji.

Proč?

Místa divoké přírody patří k základním podmínkám fungování zdravých lesů. Mimo národní parky a přírodní rezervace je nyní ponechání částí lesa samovolnému vývoji komplikované, přestože roste počet vlastníků, kteří o to usilují. Pokud se setkají s konzervativním úředníkem, může jim nařídit zásahy, které si nepřejí provádět. Ukládání uhlíku prostřednictvím netěžení starých listnatých a smíšených porostů bude finančně podporované, a ačkoli by to měl podporovat i stát, zákon je tomu zatím překážkou.

Domluva vlastníka s orgánem ochrany přírody nemusí ke zřízení smluvní ochrany samovolného vývoje porostů postačovat. Proto je třeba spolu s novelou zákona o ochraně přírody revidovat i některá ustanovení zákona o lesích, například vyjmout povinnost zasahovat proti takzvaným škůdcům v lesích ponechaných samovolnému vývoji, samozřejmě při zajištění ochrany okolních lesů.

 Nová vyhláška o limitech odběru těžebních zbytků a ponechání dřeva k zetlení

17. Ponechat potřebné množství stromů a zbytků k zetlení

Vyhláška o těžebních zbytcích dle lesního zákona

Co?

Uvést do praxe požadavky zákona na ponechání živin v lese.

Jak?

Vydat novou vyhlášku, která stanoví minimální množství a způsoby ponechání těžebních zbytků a stromů či jejich částí určených k dožití a zetlení. Přestože je to již schválené v zákonu o lesích, ministerstvo to dosud nevedlo do praxe.

Proč?

Vyhláška navazuje na novelu lesního zákona z roku 2019, kde je zakotvena povinnost ponechávat v lese odpovídající množství těžebních zbytků a stromů či jejich částí určených k dožití a zetlení. „Odpovídající množství“ měla stanovit připravená a schválená vyhláška do listopadu 2021, ale Ministerstvo zemědělství ji dosud nepředložilo k diskusi. Vhodné by bylo ponechat nejméně 20 stromů na každém hektaru.

 Vyhláška č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa, vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní strážce

18. Při kalamitách upřednostnit účinné zásahy

Vyhláška č. 101 lesního zákona

Co?

V případě kalamit vytvořit štáb, který bude směřovat zásahy do míst, kde budou neúčinnější.

Jak?

Ve vyhlášce 101/1996 Sb. upravit postup v ochraně lesa v případě kalamit.

Proč?

Prognózy oteplování ukazují, že další období plošného usychání zejména smrkových lesů doprovázené rozsáhlými gradacemi kůrovců přijdou poměrně brzy. Kromě úprav vyhlášky umožňujících například vyhlášení mimořádného stavu je v takové situaci zapotřebí blíže specifikovat postup: vytvořit kalamitní štáb složený ze zástupců významných vlastníků a správců lesa, státní správy lesů a ochrany přírody, odborných institucí, krajů, dodavatelů práce a dalších.

Na základě vyhodnocení situace v dané oblasti (stavu napadení, geomorfologie, dopravní přístupnosti) i stanovených prognóz je zapotřebí soustředit kapacity přednostně do oblastí, v nichž budou zásahy nejúčinnější pro omezení šíření populací hmyzu. V případě nedostatku kapacit je zároveň třeba ustoupit od zásahů v místech, kde je jejich efekt nižší nebo s významnými důsledky na poškození lesního prostředí.

19. Umožnit vlastníkům lesů nekácet mrtvé stromy

Vyhláška č. 101 lesního zákona

Co?

Nenutit vlastníky lesů kácet souše, které již nepřispívají k šíření kůrovce.

Jak?

Ve vyhlášce 101/1996 Sb. zákona o lesích umožnit nekácet kůrovcové stromy, ze kterých již většina kůrovců vylétla.

Proč?

Ve stromech vždy malá část kůrovců zůstává, a pokud z nich již většina vylétla, nepředstavují riziko šíření. Kácení těchto stromů pak odčerpává kapacity potřebné pro asanaci stromů, z nichž kůrovec ještě nevylétl. Stanovuje to poslední provedená novela, avšak formulace není jednoznačná a bylo by vhodné ji zpřesnit.

 Vyhláška 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů

20. Kácet, když je to přínosné

Vyhláška č. 298 lesního zákona

Co?

Umožnit, aby nevznikaly pouze stejnověké lesy.

Jak?

V novele vyhlášky 298/2018 Sb. prodloužit doporučená rozpětí obnovní doby a doby obmýtí

a v některých případech umožnit i její zkrácení, přičemž by se měl zohlednit druh lesa.

Proč?

Aby porosty nebyly na velkých plochách stejnověké, je třeba prodloužit obnovní dobu a rozložit těžbu do delšího období, což je aktuálně třeba zejména poblíž velkoplošně se rozpadajících porostů. Lesy přiléhající k rozsáhlým holinám nyní není vhodné vykácet.

Například na vodou ovlivněných stanovištích a v chráněných územích je třeba ponechat lesy do vyššího stáří. Pokud ale byly smrky či jiné dřeviny vysázeny na nevhodná stanoviště a hrozí, že při oteplení uschnou, je potřeba začít s obnovou lesů dříve.

21. Určit maximální podíl nepůvodních a rizikových dřevin

Vyhláška č. 298 lesního zákona

Co?

Potřebujeme co nejodolnější lesy, které budou jen minimálně tvořeny nepůvodními a rizikovými dřevinami.

Jak?

Ve vyhlášce č. 298/2018 Sb. jako cílové pro jednotlivé hospodářské soubory uvést dřeviny přirozené druhové skladby a stanovit maximální podíl dřevin stanovištně nepůvodních nebo rizikových. Změna vyhlášky by navazovala na změnu lesního zákona, která tuto úpravu legislativně ukotví.

Proč?

Dle stávajícího znění vyhlášky je možné například na Bruntálsku, kde dochází k plošnému hynutí smrku, smrk znovu vysázet v zastoupení až 65–70 %. Regulované množství rizikových dřevin neohrozí stabilitu celých lesních komplexů.

Oblastní plány rozvoje lesa jsou nákladně zhotovované Lesprojektem a ÚHUL, ačkoli mají jen doporučující charakter a pro vlastníky lesů nejsou závazné. Aby nabyly většího významu, měly by evidovat přestárlé skupiny lesa, jež by byly chráněny od těžby.

22. Omezit rizikové dřeviny

Vyhláška č. 298 lesního zákona

Co?

Omezit rizikové dřeviny, které ohrožují místní biodiverzitu.

Jak?

Novela vyhlášky č. 298/2018 Sb. omezí použití introdukovaných, zatím neinvazivních dřevin na max. 10 % rozsahu obnovy lesa. Ve specifických případech stávajících akátin či evropských dřevin vnášených na vysychavá stanoviště bude možné přistoupit až na 15 % nebo situaci řešit výjimkou od státní správy lesa.

Proč?

Nelze odhadnout, jak by naše lesy ovlivnilo větší množství introdukovaných druhů. Douglaska ve Francii a dub červený či borovice vejmutovka i u nás ukazují, že vyšší podíl cizokrajných dřevin způsobuje obrovské riziko pro biodiverzitu lesů, protože se mohou začít chovat invazivně. Domácí druhy rostlin, hub, hmyzu a dalších živočichů při jejich rozšíření vymírají. Umělá výsadba geograficky nepůvodních dřevin by ve státních lesích neměla vůbec probíhat.

23. Chránit prameniště a lesy zadržující vláhu

Vyhláška č. 298 lesního zákona

Co?

Na prameništích a místech zadržujících vodu zohlednit přínos pro pěstování lesa.

Jak?

V novele vyhlášky 298/2018 Sb. udělat návazné změny: pro hospodářské soubory, jejichž součástí jsou vodou ovlivněné lesní typy, vylišit vedle porostních typů i stanovištní typ. Pro stanovištní typy upravit hospodářská doporučení s důrazem na infiltraci a retenci vody. Dále vytvořit vodohospodářské soubory nesledující hospodářské cíle a zaměřené na infiltraci, retenci, zpomalení a zlepšení kvality vody, u nichž bude stanovena optimální druhová a věková skladba založená na hlubokokoruněných dřevinách. Tyto změny je třeba promítnout

do rámcových směrnic hospodaření v oblastních plánech rozvoje lesů pro lesy na vodou ovlivněných stanovištích.

Proč?

Hospodaření v lesích ovlivněných vodou má vliv na stav vodních toků a rychlost odtoku, proto je třeba znovu tyto stanoviště zmapovat, upravit hospodářská doporučení ve vyhlášce a rozvést je v podrobnějších rámcových směrnicích oblastních plánů rozvoje lesů, což doporučuje i opatření 2_16.1 Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu.

24. Zrušit jednotný věk lesa jako parametr

Vyhláška č. 298 lesního zákona

Co?

Stanovit jiné parametry, než je jednotný věk stromů, který nelze určit při výběrném hospodaření.

Jak?

V novele vyhlášky 298/2018 Sb. doplnit hospodářská doporučení pro lesy obhospodařované hospodářským způsobem výběrným.

Proč?

Namísto obmýtlí založeného na věku a obnovní době má být parametrem minimální porostní zásoba a celkový roční přírůstek, které lze zjistit při obnově lesních hospodářských plánů metodou provozní inventarizace lesa.

Pro případy, kdy nejsou k dispozici údaje o zásobě a přírůstu zjištěné opakovanou inventarizací, by vyhláška měla stanovit jejich hodnoty pro jednotlivé hospodářské soubory. Z těchto hodnot by se pak určila celková maximální výše těžby, jež by byla závazným ukazatelem lesního hospodářského plánu. Podobně jako v lese věkových tříd pak bude garantováno, že nedochází k přetěžování lesů.

25. Umožnit hospodaření bez zbytečných výjimek

Vyhláška č. 298 lesního zákona

Co?

Zavést hospodářská doporučení pro lesy nízké, střední a bohatě strukturované.

Jak?

V novele vyhlášky 298/2018 Sb. vytvořit cílové hospodářské soubory lesa nízkého, středního a bohatě strukturovaného se základními hospodářskými doporučeními.

Proč?

Podobně jako vyhláška popisuje cílovou podobu lesa na podobných stanovištích a k němu související hospodářská doporučení pro lesy vysoké, měla by je stanovit i pro lesy nízké a střední, aby vlastníci měli vodítko při hospodaření a orgány státní správy měřítko pro kontrolu. Tato absence komplikuje hospodaření a vlastníci musejí neustále žádat o výjimky z postupu, který vede k vysokým lesům.

 Vyhláška 456/2021 Sb., o podrobnostech přenosu reprodukčního materiálu lesních dřevin, o evidenci o původu reprodukčního materiálu a podrobnostech o obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa

26. Umožnit věkově pestré a světlé lesy

Vyhláška č. 456 lesního zákona

Co?

Stát nemá omezovat vlastnická práva vyžadováním obnovy hustých a stejnorodých lesů.

Jak?

V novele vyhlášky 456/2021 Sb. vypustit minimální počty sazenic a zrušit podmínku pro splnění zalesnění, která požaduje rovnoměrné rozmístění sazenic po ploše.

Proč?

Nedávno změněná vyhláška i nadále určuje, kolik sazenic na hektar musí vlastník použít při plošně

rovnoměrné výsadbě. Povinné počty sazenic přitom dalece převyšují potřebné množství. Naopak pro zdárné zalesňování jsou vhodné místní sazenice, ideálně přímo z cílového polesí.

Úprava by měla dát vlastníkům větší volnost. Není žádoucí, aby byl každý ar porostlý stromy stejného věku v přesných rozestupech, naopak mezery přiměřené velikosti uchovávají u stromů dlouhé koruny a jsou pro stabilitu porostů a zachování biodiverzity nezbytné. Stát by proto neměl omezovat vlastnická práva a měl by umožnit ponechání nezalesněných mezer.

 Vyhlášky 84/1996 Sb., o lesním hospodářském plánování

27. Inventura pestrých a bohatých lesů

Vyhláška č. 84 lesního zákona

Co?

Vytvořit způsob, jak v pestrých a bohatých lesích provádět inventarizaci.

Jak?

V novele vyhlášky 84/1996 Sb. umožnit jiné metody hospodářské úpravy bohatě strukturovaných lesů. Je zapotřebí doplnit informační standard Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů.

Proč?

Stanovený postup při lesním hospodářském plánování je v novele vyhlášky 84/1996 Sb. nutné upravit tak, aby vlastníkům bohatě strukturovaných lesů umožnil využít místo modelu lesa věkových tříd model založený na tloušťkové struktuře a přírůstu. Údaje pro lesní hospodářský plán je možné zjišťovat provozní statistickou inventarizací.

Zákon o ochraně přírody a krajiny

28. Zamezit vykácení nejcennějších a nejstarších porostů

Zákon o ochraně přírody a krajiny

Co?

Neplatit státnímu podniku za ochranu přírody, kterou má sledovat už dle svého zadání.

Jak?

V zákoně o ochraně přírody a krajiny zrušit povinnost vyplácet finanční náhrady za „újmu“ vzniklou realizací opatření k ochraně přírody na pozemcích ve vlastnictví státu.

Proč?

Je třeba zamezit finančním přesunům uvnitř státu, kdy jsou státní prostředky vypláceny zejména státním podnikům za „újmu“ na státních pozemcích, na nichž stát deklaroval zájem na ochraně přírody. Státní podnik Lesy ČR by zde měl hospodařit na základě svého zadání v souladu s cíli ochrany přírody, nikoli s cílem maximalizace zisku.

Nyní dochází k paradoxním situacím: například za to, že se netěží v jádru Boubínského pralesa, vyplácí státní Agentura ochrany přírody státnímu podniku Lesy ČR ročně zhruba dva miliony korun jako finanční náhradu vzniklé „újmou“. Rovněž je třeba

uvést do praxe požadavky státní lesnické politiky a mezinárodních závazků, které hovoří o reálné ochraně či přísné ochraně na významné části území republiky i mimo stávající chráněná území.

29. Sjednotit plánování postupu v chráněných územích

Zákon o ochraně přírody a krajiny

Co?

Nadále nezdvajovat plánování lesního hospodaření v rezervacích.

Jak?

Změnou v zákoně o ochraně přírody a krajiny zrušit duplicitu plánů péče a lesních hospodářských plánů a jejich nesoulad ve zvláště chráněných územích.

Proč?

Ve zvláště chráněných územích vynakládá stát skrze Agenturu pro ochranu přírody a krajiny prostředky na tvorbu nezávazných plánů péče a prostřednictvím orgánu státní správy lesa na tvorbu lesních hospodářských plánů. Sjednocení obou dokumentů – plánu péče závazného pro ochranu přírody i pro lesní hospodaření – by prospělo péči o chráněná území a současně ušetřilo finanční prostředky.

30. Definovat ponechání území samovolnému vývoji

Zákon o ochraně přírody a krajiny

Co?

Doplnit chybějící definici území ponechaného samovolnému vývoji.

Jak?

Do zákona o ochraně přírody a krajiny doplnit definici způsobu ochrany ponecháním ekosystémů samovolnému vývoji.

Proč?

Ačkoli je ochrana přírodních procesů spolu s druhovou ochranou a ochranou stanovišť jedním z pilířů ochrany přírody, není v zákoně přesně definovaná. Specifikovaná je pouze pro území národních parků, ale počítá se s ní také v národních přírodních rezervacích i v dalších chráněných územích či prostřednictvím smluvní ochrany. Kvůli absenci definic, neboť se nejedná o bezzásahovost, se o způsobech uplatnění samovolného vývoje vedou nekončící diskuze, které by jasné zakotvení v legislativě mělo vyjasnit.

Vyhláška o ochraně významných krajinných prvků

31. Vyhláška o ochraně významných krajinných prvků

Další normy

Co?

Vydat vyhlášku o ochraně významných krajinných prvků.

Jak?

Podrobnosti ochrany významných krajinných prvků mělo Ministerstvo životního prostředí stanovit vyhláškou, ale ani po třiceti letech od schválení zákona tak neučinilo.

Proč?

Kvůli nespécifikování ochrany ve vyhlášce nejsou významné krajinné prvky náležitě chráněny, přestože jejich ochranu stanovil zákon o ochraně přírody a krajiny. Ten věnuje pozornost důležitým prvkům krajiny, jako jsou lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy, a stanovuje, že

„jsou chráněny před poškozováním a ničením. Využívají se pouze tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení nebo oslabení jejich stabilizační funkce“.

Metodický pokyn pro lesní hospodářské plány

32. Metodicky sladit stanoviska k hospodářským plánům

Metodický pokyn

Co?

Orgány ochrany přírody by měly usměrňovat lesní hospodářské plány, aby byly zajištěny všechny funkce lesů.

Jak?

Ministerstvo životního prostředí by mělo vydat metodický pokyn pro orgány ochrany přírody, jak postupovat při vydávání závazných stanovisek k lesním hospodářským plánům.

Proč?

Dle zákona o ochraně přírody a krajiny je ochrana zajišťována mimo jiné účastí orgánů ochrany přírody na tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů s cílem zajistit ekologicky vhodné hospodaření. V praxi to ovšem nefunguje. Orgány ochrany přírody, například příslušní pracovníci krajských úřadů nebo správ chráněných krajinných oblastí, sice vydávají závazná stanoviska, ale vyjadřují se v nich jen k omezenému množství prvků, což nevede k zajištění ekologicky vhodného hospodaření.

Metodické doporučení pro chráněná území

33. Nekácet území s chráněným lesem

Metodické doporučení

Co?

Pro případy kůrovcové gradace upravit podmínky zásahů na chráněných místech.

Jak?

V metodickém doporučení *Postup asanace kůrovcem napadených porostů v CHKO a MZCHÚ* upravit

podmínky velkoplošných zásahů pro místa, kde je cílem lesní ekosystém.

Proč?

Metodické doporučení vydané Ministerstvem životního prostředí mělo usměrnit vydávání výjimek pro použití intenzivních technologií v chráněných krajinných oblastech a na maloplošných chráněných územích. Nastavená pravidla jsou

ale benevolentní a umožňují vážné poškození velkoplošnou těžbou.

V průběhu kalamity se situace v některých chráněných územích vymkla Agentuře ochrany přírody a krajiny zcela z rukou. V metodickém doporučení by proto měly být zásahy lesních hospodářů striktně omezeny a povoleny pouze za kontroly orgánů státní ochrany přírody.

Zákon o vodách

 Nová vyhláška o stabilizaci vodního režimu lesů na vodou ovlivněných stanovištích a revitalizaci lesních vodních toků, jejich niv a mokřadů

34. Podpořit schopnost lesů zadržovat v krajině vodu

Vyhláška o stabilizaci vodního režimu

Co?

Revidovat stávající odvodnění půd, aby se obnovil přirozený vodní režim.

Jak?

Vytvořit novou vyhlášku o stabilizaci vodního režimu lesů na vodou ovlivněných stanovištích a revitalizaci lesních vodních toků, jejich niv a mokřadů, která bude splňovat požadavky vodní legislativy na integrované plánování v povodí.

Proč?

V nové vyhlášce je třeba stanovit podmínky, za nichž bude technické odvodnění zachováno pouze ve výjimečných případech, kdy by obnovou přirozeného vodního režimu došlo k závažným škodám na infrastruktuře či zástavbě.

Odvodnění může být ponecháno, pokud by jeho odstraněním došlo k narušení cenného a historicky vzniklého krajinného rázu, jako je tomu například na Třeboňsku. Návrh navazuje na doplnění lesního zákona a naplňuje opatření 2_13.1 *Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu*.

35. Propracovat vizi pro návrat vody do lesa

Vyhláška o stabilizaci vodního režimu

Co?

Popsat ideální stav vodních toků v lesích.

Jak?

V nové vyhlášce pro horské potoky, bystřiny a vodní toky stanovit referenční stav vodotečí, jejich niv,

mokřadů a prameništ na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Návazně zpracovat metodiku nejlepší dostupné praxe pro různé geomorfologické celky do oblastních plánů rozvoje lesů.

Proč?

Referenční stavy vodotečí jsou v současné době stanoveny pouze pro vodní toky od 4. řádu (Strahler) a i zde většinou jen dosti povšechně. Stanovení referenčního stavu bude sloužit jako vodítko pro financování revitalizace toků a mokřadů, stabilizaci eroze, zpomalení povrchového odtoku a zlepšení infiltrace. Zároveň je třeba vyjasnit možné postupy lesního hospodaření podél vodních toků.

 Návazné úpravy vyhlášky č. 178/2012 Sb. k zákonu o vodách

36. Podpořit pestrost v tocích padlými kmeny a větvemi

Vyhláška č. 178 vodního zákona

Co?

Ponechat dřevo v tocích, kde prospívá přírodě a nepřekáží.

Jak?

Upravit vyhlášku č. 178/2012 Sb., aby umožnila ponechání mrtvého dřeva ve vodních tocích a zároveň nevzniklo zvýšené riziko ohrožení infrastruktury. K tomu lze využít již zpracovanou metodiku selektivního managementu dřevní hmoty ve vodních tocích.

Proč?

Pro zpomalení odtoku, zlepšení stavu toků i jejich biodiverzity je klíčové nechat padlé stromy v místech, kde je to možné. Vhodné je soustředit kapacity na vyklízení nebo stabilizaci mrtvého dřeva nad mosty, cestami a sídly. Exaktní data popisují, při jakých vzájemných parametrech kmenů a vodního koryta nedochází při vysokých vodních stavech k transportu kmenů na delší vzdálenosti.

Podrobnosti uvádí i metodický dokument *Význam a management dřevní hmoty v tocích – příručka pro monitoring, management a využití dřevní*

hmoty ve vodních tocích, dle něž je nutné vyhlášku upravit. V břehových porostech bystřinných toků i v úvalových luzích je potřeba zachovat původní azonální společenstva bez zásahů. Hospodařit je třeba pod clonou mateřského porostu a zamezit holosečím. Výmladkové (například vrbové) porosty je vhodné pěstovat jen po břehovou hranu.

Norma lesnickotechnických regulací

37. Pravidla pro odvodnění a revitalizace toků

Norma lesnickotechnických meliorací

Co?

Vytvořit pravidla pro revizi stávajícího systému odvodnění půd a revitalizaci vodních toků.

Jak?

Revidovat normy ČSN v oblasti lesnickotechnických meliorací, v oblasti hrazení bystřin a strží a v oblasti lesních cest se zaměřením na obnovu přirozeného vodního režimu v lesích. Podrobněji by postup měla řešit nová vyhláška.

Proč?

Na mnoha místech byly vybudovány kanály a lesy jsou odvodňovány příliš rychle. Pokud odvodněná prameniště a zahloubené vodoteče nevrátíme do dobrého stavu, lesy nám proti povodním ani suchu příliš nepomohou.

Národní akční plán adaptace na změnu klimatu proto v opatření 2_13.1 ukládá povinnost, aby bylo technické odvodnění zachováno pouze ve výjimečných případech a aby byl obnoven přírodní stav. Jedná se o systémové a levné řešení oproti nákladným a problematickým stavbám z drátokamene a přehrazeným vodním nádržkám.

Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu

38. Pěstovat dohromady plodiny a stromy

Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu

Co?

Umožnit zakládání agrolesnických systémů.

Jak?

V zákoně o ochraně zemědělského půdního fondu zrušit zákaz zakládání kultur dřevin v 1. a 2. třídě ochrany zemědělského půdního fondu (§ 3 odst. 5).

Proč?

V rámci boje proti suchu je nezbytné pěstovat v oblastech s nízkou lesnatostí porosty dřevin, které rozčlení scelené lány polí. K tomu je vhodné využívat tzv. agrolesnické systémy, jež chrání půdu, zlepšují její vlastnosti a jsou zajímavé nejen z ekologického, ale i produkčního hlediska. Zákaz zakládání kultur dřevin v 1. a 2. třídě ochrany zemědělského půdního fondu tomu však brání.

Společenská objednávka pro Lesy ČR

§ Speciální zákon o státním podniku Lesy České republiky

39. Státní lesy mají sloužit všem

Změna zadání pro s. p. LČR !! 🏠 🦋 🏭

Co?

Zajistit, aby státní lesy transparentně plnily nejen funkci šetrné produkce dřeva, ale i environmentální a společenské funkce.

Jak?

Schválit zákon o státním podniku Lesy České republiky a v něm stanovit, že státní lesy mají být vzorem pro ostatní vlastníky lesů zejména v oblasti ekologické a sociální. Státní podnik Lesy ČR by měl upřednostňovat mimoprodukční funkce lesů. Je třeba vymezit objednávku služeb ve veřejném zájmu dle klíčové akce 17 *Národního lesnického programu II.* Dále je třeba upravit specifika zadávání zakázek v lesním hospodaření ve vztahu k zákonu o zadávání veřejných zakázek.

Proč?

Státní podnik Lesy ČR hospodaří na polovině všech domácích lesů, a ovlivňuje tedy stav naší krajiny. Veřejné lesy patří v podstatě nám všem. Neustálé problémy a spory, které se v souvislosti s činností s. p. LČR objevují, by mohl do značné míry vyřešit speciální zákon o státním podniku. Ten by stanovil,

že podnik hospodaří ve veřejném zájmu, a dal by státním lesům jasné zadání pro transparentní naplňování jejich environmentální a společenské funkce.

Tento nesplněný úkol Ministerstva zemědělství a předchozích vlád je obsažen v *Národním lesnickém programu* (klíčová akce 17), který schválila vláda v roce 2008. V opatření 17.5 je uvedena základní osnova zákona o s. p. LČR. Zákon by měl ve vztahu k zákonu o zadávání veřejných zakázek upravit pravidla jejich zadávání, aby se více zohledňovala například kvalita provedené práce.

§ Změna zadání pro s. p. Lesy České republiky

40. Programové prohlášení vlády a Lesy ČR

Změna zadání pro s. p. LČR !!! 🏠 🌿 🐾

Co?

Státní podnik má upřednostnit mimoprodukční funkce, obnovit lesní ekosystémy, chránit vodu a obnovit vlastní kapacity k běžným těžebním a pěstebním pracím.

Jak?

Zavést přírodě blízké hospodaření jako hlavní hospodářský způsob a všude, kde je to možné, využívat přednostně přirozenou obnovu, podsadby a přípravné dřeviny. Postupně přitom certifikovat lesy

systémem FSC, vyvarovat se holosečí a zvětšit rozlohu ponechané samovolnému vývoji. Pro ochranu biodiverzity ponechávat průměrně 20–50 m³ mrtvého dřeva na hektar a s okamžitým efektem zcela zastavit těžby v listnatých a smíšených porostech starších 130 let. Rozsah domluvit i s Ministerstvem životního prostředí v rámci programů na stabilizaci klimatu. Prodej dřeva postupně oddělit od těžby, zajišťovat jej ve vlastní režii aukcemi na odvozním místě a zavést tzv. minitendry. Zmenšit současnou rozlohu revírů.

Proč?

Přírodě blízké hospodaření je dlouhodobý přístup ke správě lesa, který dá porostům ekologickou i statickou stabilitu. Certifikát FSC vydaný dle českého národního standardu by občanům garantoval šetrné, hospodárné a sociálně prospěšné hospodaření ve veřejných lesích. Pro přežití mnoha vzácných a ohrožených druhů je zásadní zastavit těžby v nejstarších porostech. Staré stromy každoročně ukládají velké množství uhlíku a tím, že je nevytěžíme, navíc oddáme na kritickou dobu 50 a více let uvolnění značného množství uhlíku vázaného v jejich dřevě.

Stávající způsob zadávání zakázek a obchodní model Lesů ČR nepodporuje šetrné hospodaření, připravuje místní lidi o práci v lese a neumožňuje rychle reagovat na kalamitní situace. Stav, kdy jediný podnikatelský subjekt dřevo těží, vyváží na odvozní místo a současně i kupuje, komplikuje kontrolu množství a kvality prodávaného dřeva ze strany vlastníka, tedy státu. Díky zmenšení revírů by revírníci měli více času na péči o lesy a kontrolu dodavatelských firem a zaměstnanců, což by přineslo i ekonomickou úsporu.

§ Proforestace

41. Odklad mýtních těžeb pro zadržení uhlíku

Změna zadání pro s. p. LČR

Co?

Ministerstvo zemědělství by mělo určit části státních lesů, v nichž bude odložena mýtní těžba.

Jak?

MZe by mělo určit, v jaké části státních lesů je třeba odložit mýtní těžbu. Konkrétní území by pak

byla vymezena na základě jejich přínosu pro přežití zvláště chráněných a ohrožených organismů.

Proč?

Je zapotřebí identifikovat konkrétní místa starých lesů v rámci podniku Lesy ČR či Vojenských lesů a statků, na kterých se příliš nevyplatí těžba a která jsou zároveň podstatná pro ochranu ohrožené biologické rozmanitosti. Je třeba určit jejich potenciál pro ukládání uhlíku a zajistit tento stav alespoň dočasně v takovém rozsahu, aby pomohly projít transformací na bezuhlíkovou ekonomiku.

§ Certifikace

42. Šetrnost ve státních lesích i v obchodování se dřevem

Změna zadání pro s. p. LČR

Co?

Zavedení pravidel zdravého hospodaření ve státních lesích dle standardů uznávané lesní certifikace FSC, která garantuje vyváženou funkci lesů.

Jak?

Ministerstvo zemědělství by mělo na významné části lesů v majetku státu zavést certifikaci FSC.

Proč?

Nynější krize lesů vyžaduje rychlejší kroky, než je změna legislativy. O lesy je třeba pečovat dle kvalitního certifikačního standardu Forest Stewardship Council, který lesy připravuje na změnu klimatu. Certifikát FSC u nakupovaného dřeva zároveň vyžaduje dřevozpracující průmysl. Například společnost IKEA od roku 2020 nabízí svým zákazníkům pouze výrobky z recyklovaných materiálů nebo ze dřeva, které prokazatelně pochází ze šetrně obhospodařovaných lesů.

Dle Asociace českých nábytkářů již z důvodu nedostatku certifikované dřevní hmoty zaniklo v posledních letech více než 1 500 pracovních míst a ztrácíme nové investory v oboru zpracování dřeva. Nedostatek dřeva s certifikací FSC se řeší dovozem z Polska nebo Pobaltských zemí, což zhoršuje ekonomiku výroby a má značnou uhlíkovou stopu. České dřevo se pak místo domácího zpracování vyváží v surovém stavu do zahraničí.

Úprava finanční podpory

43. Dotace mají podporovat to, co je třeba

Dotace zprostředkované MZe

Co?

Lesní dotace je třeba změnit, aby podporovaly adaptaci lesů na změny klimatu, přírodě blízké a udržitelné hospodaření a motivovaly k ochraně míst s divokou přírodou.

Jak?

Podporovat zalesnění na maximálně 50 % plochy a zbývající plochu obnovovat s využitím přípravných dřevin, podporovat přípravné dřeviny, podsadby a přirozenou druhovou skladbu. Zavést podporu pro dodatečné ponechání starých stromů a tlejícího dřeva, ponechání porostů bez těžby a ponechání samovolnému vývoji, revitalizaci vodních toků a mokřadů, hrazení či jinou sanaci erozně problematických odvodňovacích kanálů a strží, hrazení nákladů na odborného lesního hospodáře u malých vlastníků i v případě, že si jej vlastník vybere sám, přeměny porostů geograficky nepůvodních a invazivních druhů dřevin či přestavby přírodě vzdálených lesních porostů.

Okamžitě je třeba revidovat program podpory adaptace lesních ekosystémů na klimatickou změnu, aby podpora vedla k uvedenému cíli. Je třeba zavést podporu nepasečného hospodaření nebo alespoň výběrových způsobů hospodaření. Podpora investic do lesního hospodaření by měla být podmíněna splněním minima „zásad dobré praxe“ ohleduplného a k přírodě šetrného hospodaření.

Proč?

Chceme-li, aby budoucí lesy byly druhově, věkově i prostorově rozmanité a odolnější, nesmíme kalamitní holiny jednorázově plošně uměle zalesnit. Obnovu kalamitních holin je třeba vést přes tzv. přípravné dřeviny a všude, kde je to možné, vytvořit podmínky pro přirozené zmlazení. Nezbytné je proto přenastavit dotace na obnovu lesů.

Některé finanční pobídky dnes míří například na opravu či výstavbu nových asfaltových cest, ovšem pro zlepšení stavu našich lesů je nezbytné podporovat dotacemi především přírodě blízké a udržitelné hospodaření – zejména nepasečné hospodaření, zvýšení podílu listnáčů a jedlí, ponechávání starých stromů a tlejícího dřeva a ponechání porostů samovolnému vývoji.

Měnící se klima vyžaduje plán i jasné kroky

Minulá desetiletí přinášela luxus, v němž jsme i přes zanedbání přípravy lesů na změny klimatu a setrvávání v modelu monokultur a holosečí byli schopni zajistit obnovu lesů a současně z nich ekonomicky těžit. Toto období je ale nenávratně pryč. Mají-li české lesy nadále plnit své ekonomické, sociální a environmentální funkce, musejí být druhově i strukturálně pestřejší a odolnější. Předložený souhrn návrhů je cestou k tomuto stavu.

Návrhy jsme zpracovali s připomínkami desítek lidí, kteří k věci mají co říct. Lesníci z praxe i vysokých škol, biologové, univerzitní profesori i terénní pracovníci, neziskové organizace a mnoho dalších subjektů doplňovalo a aktualizovalo původní návrh z roku 2018. Můžeme si proto být jisti, že předložené návrhy nejsou zbožným přáním či snilkovským nápadem. Představují realistický návrh změny v hospodaření.

Proběhlé období rozpadu smrkových a borových monokultur na většině území republiky i jejich hospodářské dopady ukazují, že přípravu na změnu klimatu už odkládat nelze.

Editorský kolektiv

V roce 2018 jsme spolu s lesníky a vědci přinesli komplexní návrh, aby probíhající rozpad uměle vysazených lesů opět nevedl k vysazování stejnověkých monokultur, ale abychom měli návod, jak postupně dojít k pestřejším a odolnějším lesům. Ten zlomový moment je tady.

Do konzultací a přípravy tohoto dokumentu se zapojilo více než 30 lesníků, výzkumníků a výzkumnic.

Jaromír Bláha

Jan Skalík

Eliška Vozníková

PRODUKCE

Blanka Adlerová

GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ

Pavel Richter

KOREKTURA

Lucie Krejčí

AUTOŘI FOTOGRFIÍ

archiv Hnutí DUHA

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

Vydalo Hnutí DUHA – Friends of the Earth Czech Republic, © 2023

Naše práce by nebyla možná bez tisíců podporovatelů a podporovatelek. Hnutí DUHA dlouhodobě spolupracuje s více než 6 000 lidmi ze všech koutů naší země na ochraně přírody a celého prostředí, v kterém žijeme. V naší práci se tak věnujeme nejen zlepšení lesnické praxe, ale i podpoře šetrnějšího zemědělství, nastartování čisté ekonomiky a odklonu od fosilních zdrojů či snížení stopy spojené s odpady.

Plán pro zdravé lesy je komplexním návrhem, jak připravit české lesy na přicházející změnu klimatu. Nesmíme se opět chytit do pastí masivního kácení a neúčelného uspěchaného vysazování lesů, které podlehnou nadcházejícímu suchu.

Proto jsme s více než 30 experty připravili sadu 43 doporučení, z nichž mnohá jsou již připravena včetně návrhů na jejich paragrafové znění, a jsou tedy dostupná prakticky na zavolanou. V tomto případě doslova platí, že jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.

www.zachranmelesy.cz

Hnutí DUHA
Údolní 33, 602 00 Brno
info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz